

O carte despre frica globală

Vladislav Zubok, profesor de istorie internațională la London School of Economics, a publicat recent *Lumea Războiului Rece: 1945–1991* - o sinteză de 500 de pagini care încearcă ceva mai dificil decât pare: să spună o poveste familiară diferit.

Zubok pornește de la o premisă incomodă pentru Occident. Statele Unite nu au „câștigat” Războiul Rece pentru că libertatea a învins tirania. Au câștigat - în măsura în care conceptul se aplică - pentru că adversarul lor a acumulat slăbiciuni instituționale, a produs o succesiune de lideri mediocri și a luat decizii strategice greșite. Diferența dintre cele două mari puteri nu era una morală, ci de competență și rezistență sistemică.

Aceasta este o concluzie inconfortabilă, și Zubok o susține cu o răbdare metodică.

Geopolitică în locul ideologiei

Cartea contestă ideea că Războiul Rece a fost, în esență, o bătălie între capitalism și comunism. Zubok argumentează că, de cele mai multe ori, conducătorii de la Moscova și Washington gândeau în termeni de sferă de influență, statut de mare putere și securitate - nu în termeni de doctrine economice.

Când Nixon a deschis relațiile cu China în 1972, Brejnev s-a alarmat: se temea de izolare și a accelerat propria destindere cu Washingtonul. Kissinger înțeleșese că rivalitatea dintre cele două puteri comuniste putea fi folosită ca pârghie. Un manual clasic de realpolitik, care funcționase perfect.

Un alt exemplu ilustrativ: Acordurile de la Helsinki din 1975. Kremlinul credea că semnează un document care consolida status quo-ul european. În realitate, prevederile privind drepturile omului au furnizat disidenților din întregul bloc sovietic un instrument legal și moral pe care Moscova nu-l anticipase. Unul dintre marile autogoluri diplomatice ale secolului.

Perspectiva din interior

Ceea ce distinge cartea lui Zubok față de sintezele americane standard este perspectiva. Autor născut și format în URSS, el acordă dezbaterilor interne ale Kremlinului o atenție pe care istoricii occidentali le-o refuză de obicei. Nu un monolit insondabil, ci o instituție traversată de frici, calcule greșite și orgolii - la fel de umană, și deci la fel de fragilă, ca orice alta.

Concluzia sa despre prăbușirea sovietică este nuanțată: nu o victorie americană, ci un colaps generat deopotrivă din interior și din exterior. Deciziile lui Gorbaciov contează la fel de mult ca presiunea Occidentului.

De ce merită citită

Lumea Războiului Rece nu este o lectură de plajă. Este o carte pentru cine vrea să înțeleagă cum funcționează cu adevărat rivalitatea dintre marile puteri - și de ce narațiunile simple, indiferent cât de reconfortante, tind să rateze esențialul. Într-o perioadă în care limbajul Războiului Rece a revenit în vocabularul curent, o astfel de sinteză onestă are valoarea ei practică, nu doar istorică.